

BEGRAAFPLAATSEN IN EUROPA

THEMA 1 – EENHEID IN VERScheidenHEID

EENHEID

'Ook u wacht ik' is de profetische tekst op de toegangspoort van menige begraafplaats.

Sinds er mensen op aarde leven, begraven zij hun doden en dat was (bijna) altijd meer dan 'zand erover', want op dat zand kwam een teken, een gedenkteken. Ter nagedachtenis, *in memoriam*.

Dat zien we overal in Europa, maar er zijn verschillen.

VERSCHEIDENHEID

We gaan allemaal dood, maar elke tijd, plaats, volk en cultuur heeft zijn eigen gewoonten en normen. Dat geldt ook voor begraven en begraafplaatsen. Rondreizend door Europa valt al bij de poort van de begraafplaats op dat ieder land zijn eigen begraaftaal spreekt.

Een eerste verschil is dat tussen Noord- en Zuid-Europa: natuur en steen ofwel groen en grijs.

NOORD-EUROPA: DODENTUINEN

In Noord- en Midden-Europa ligt de nadruk van de begraafplaats op de natuur.

De wens om na de dood terug te keren naar de natuur komt tot uiting in 'dodentuinen', waar beplanting een belangrijke rol speelt.

DUITSLAND

Duitse begraafplaatsen zijn parken. Duitse graven zijn bloembedden. Rechtopstaande grafstenen met daarvoor een bloembed kenmerken de begraafplaatsen. De bloembedden bestaan voor twee derde uit vaste beplanting en voor een derde uit beplanting die met de seizoenen wisselt: viooltjes, begonia's, heide en in de winter een bedekking van naaldboottakken in diverse

kleuren en patronen.

Bij iedere begraafplaats vind je een of meer hoveniersbedrijven, soms zelfs op de begraafplaats, die de groenvoorziening onderhouden.

Dat de grafstenen dikker zijn dan in Nederland komt omdat men kan putten uit eigen steengroeven. Importeren van stenen in Nederland maakt de prijs hoger en de steen dunner.

ZWITSERLAND

Geknipt, geschoren, geschoffeld, gemaaid, geharkt, *sehr gepflegt*. Zwitserland is na IJsland het mooiste land ter wereld en dat is op de begraafplaats terug te zien. Je vindt er veel natuur in de vorm van bomen en struiken, maar dan wel gecultiveerd en in strakke lijnen in kaart gebracht. Ook veel grasvelden, van geruimde grafvelden, nog niet gebruikte grafvelden of ano-

nieme urnenvelden, de zogenaamde *Gemeinschaftsgräber*.

De graven zijn naar Duits voorbeeld voorzien van vaste en wisselende beplanting. Opvallend is de grote variatie in grafstenen, kunstzinnig of ambachtelijk vormgegeven. Een hertje op een grafplaats is niet uitzonderlijk, een hert op de begraafplaats ook niet.

OOSTENRIJK

Ook op Oostenrijkse begraafplaatsen overheerst het groen en de natuur en zijn de grafplaatsen bloembedden. Het uiterlijk van een begraafplaats wordt iets meer gekenmerkt door houten en ijzeren graftekens. Het zijn materialen en producten die ter plaatse veel voorkomen of die nog ambachtelijk gemaakt worden. Omdat het katholicisme overweegt in Oostenrijk bestaan de

graftekens uit kruisen. De houten grafkruisen zijn voorzien van een afdakje, de ijzeren grafkruisen bestaan uit gekruld smeedijzer of gietijzer. Een speciaal gebruik, dat ook voorkomt in katholieke grensgebieden van Duitsland en Zwitserland, is het plaatsen van een eenvoudig houten kruis met rouwlint op een recent graf.

GROOT-BRITTANNIË

Britten zijn traditioneel, behoudend en cultiveren hun grasperken. Deze eigenschappen zijn terug te vinden op de landelijke begraafplaatsen. Het zijn dodenweitjes rond een kerk met verweerde *headstones* en voor de rijkere *table tombs* en *chest tombs*. *Go to grass* is zelfs spreekwoordelijk geworden voor sterven. In de steden zijn de in Engelse landschapsstijl aangelegde begraafplaatsen door het toenemend aan-

tal crematies volkomen verwilderd. De voornaamste reden van het voorkomen van zoveel schijnbaar verwaarloosde begraafplaatsen komt omdat het in Groot-Brittannië wettelijk niet is toegestaan graven en begraafplaatsen te ruimen of te hergebruiken. Graftekens mogen eventueel verplaatst of verwijderd worden, de stoffelijke resten in de graven blijven onberoerd.

DENEMARKEN

Denemarken is een ordelijk en net land. Dat vindt men terug op de begraafplaatsen. Ieder graf wordt ingeperkt en omgeven met een laag ligusterhaagje. Als grafteken wordt veel gebruik gemaakt van ruwe natuursteen, die vaak schuin achteroverligt. Vaak staat het beroep van de

overledene op de steen vermeld, bv. hestehand-ler (paardenhandelaar).

In de steden zijn de begraafplaatsen niet alleen parken, maar fungeren ook als zodanig: je kunt er wandelen, fietsen, joggen, recreëren of picknicken.

BALTISCHE STATEN: ESTLAND, LETLAND, LITOUWEN

In de Baltische Staten zijn de begraafplaatsen ook een en al natuur. De (familie)graven liggen in 'kamertjes', die traditioneel omgeven zijn door een hegje van dwergmispel. Daarbinnen bevinden zich de grafsteen of grafstenen, een bloembak en een zitbankje. De moderne manier is het grafveldje te omgeven door betonnen banden,

waarbinnen het familiegraf als een keurig aangeharkte zandbak ligt.

Al is er in de Baltische Staten een tendens alles wat Russisch is te verwijderen, op begraafplaatsen kom je nog de Russische manier tegen van het omheinen van de graven met ijzeren hekwerken.

ZUID-EUROPA: DODENSTEDEN

In Zuid-Europa ligt het accent van de begraafplaats veel meer op steen.

De doden worden bijgezet in een grafkelder onder een grafmonument of familiekapel of boven de grond in een wandgraf. Men beschouwt de begrafenis niet als het definitieve afscheid. Begraafplaatsen hebben tot doel om de herinnering aan de overleden zoveel en zolang mogelijk intact te houden.

FRANKRIJK

In Frankrijk zijn de graven familiegraven, bestaande uit de combinatie van staande en liggende steen. De steen aan het hoofdeinde vermeldt de naam van de familie met daaronder de namen van de overledenen. Op de deksteen staan porseleinen bloemen, stenen boeken en marmereen plaquettes, de 'geschenken' voor de dode met een plaatje, waarop de relatie van de

afzender tot de dode staat vermeld: *à mon epoux, à mon fils, à notre (grand)père, à notre oncle, à mon copain..*

Onder het monument bevindt zich een grafkelder; zandgraven zijn in Frankrijk een uitzondering. Ondanks bomen heeft de begraafplaats geen grazig aanzien, ook de paden zijn versteend.

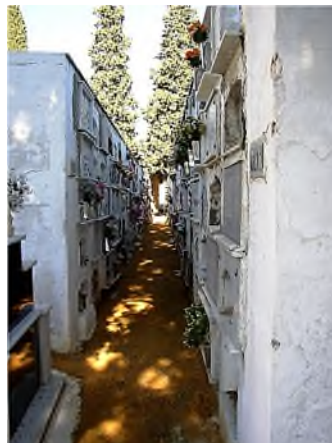

SPANJE

In Spanje, Italië en Portugal zijn de begraafplaatsen vaak dodensteden. De grond is er vaak zo hard en droog dat men niet in, maar boven de grond graven opricht: huisjes met laatjes waarin de doden worden geschoven. De huisjes vormen straatjes, de straatjes een stad: een dodenstad. De ommuring van de begraafplaats bestaat uit een miniatuur flatgebouw voor de doden, tien

etages hoog. De middenvelden worden ingenomen door grote en grootse grafmonumenten en familiekapellen met daaronder een grote grafkelder.

Na afloop van een concessie wordt het wandgraf leeggehaald, de resterende stoffelijke resten worden herbegraven in een ossuarium (knekelhuis), een galerij met kleine wandnisjes.

ITALIË

In Italië is de dood een tragedie en de begraafplaats het theater, waar men een drama opvoert met levensgrote beeldhouwwerken. De klassenmaatschappij is duidelijk te herkennen. In arcadegalerijen rondom de begraafplaats wordt de ene na de andere tragedie opgevoerd: een vrouw klopt op de hemelpoort, een kind wordt opgeheven naar haar overleden vader, de familie knielt

wenend voor het graf van hun gestorven dierbare. Bijbelse taferelen worden levensgroot uitgebeeld: het laatste avondmaal, maar vooral de verrijzenis.

In ellenlange galerijen met wandgraven laat een klasse lager zich bijzetten, terwijl de minst bedeelden een zandgraf krijgen op het open middenveld.

GLOBALISERING

Er zijn ook grensgevallen. Op begraafplaatsen in grensgebieden neemt men elkaars gebruiken over.

Met de eenwording van Europa komen er steeds meer grensoverschrijdingen, waarvoor landelijke gebruiken worden ingeruild.

In winkelstraten van Europese steden zie je vaak niet in welke stad of in welk land je bent, het zijn dezelfde winkelketens. Als je bij het bezoek aan

een begraafplaats niet meer kunt zien in welk land je bent, is er sprake van uniformiteit, eentonigheid, globalisering, McDonaldisering. Daar regeert MacDeath.

Het is zaak de verschillen te bewaken en niet de eigen culturele en funeraire identiteit te verliezen.

Leven in Europa is leven in eenheid met verscheidenheid.

zoekplaatje: in welke drie verschillende landen liggen deze begraafplaatsen?

© Atelier Terre aarde